

ET CASEFREMLEGG FRA NORD-FRON OPPLÆRINGS- OG ARBEIDSSENTER - NOA

LESE- OG SKRIVEOPPLÆRING MED UNG
MANN MED CP OG PC

MÅLPERSON

- ◉ Født -85
- ◉ Flytta i egen bolig i 2003
- ◉ Gikk på VVS, 3 år, integrert elev på maskin og mekaniske fag
- ◉ CP, venstresidig hjerneskade, nedsatt kraft og motorikk på høyre side, afasi
- ◉ Normal hørsel, men problemer med å bearbeide auditive stimuli
- ◉ Epilepsi, mange små anfall barndom, anfallsfri i mange år nå, avslutta medisiner i 2000
- ◉ Hemmet svelgerefleks, sikler mye

STATUS OG INTERESSER

- ◉ Livsglad ung mann, stort pågangsmot, optimistisk, positiv og sosial
- ◉ God på teknisk, praktisk problemløsning
- ◉ Liker tekniske «dubbeditter», som mobiltelefon, pc/pc-spill, er interessert i verktøy og "manneting" og elsker motor og motorkjøretøyer
- ◉ Liker fartsfylte aktiviteter som sykling, aking, bowling, berg og dalbane osv

OPPSTART NOA

- ◉ Sommerjobber
- ◉ Deltagelse på ansvarsgruppemøter med daglig leder
- ◉ Gradvis overgang fra videregående skole til arbeid: Overlappning med VVS 2 dager i uka skoleåret 2003-2004
- ◉ Opplæring i ulike arbeidsoppgaver

FULL OPPSTART NOA I 2004

- ◉ Arbeid med individuell plan
- ◉ Hovedmål: God livskvalitet - konkretisert med:
 - Trygghet - oversikt over egen hverdag og liv
 - Ta egne valg
 - Kunne påvirke omgivelsene
 - Være aktiv / ha en meningsfull hverdag i arbeid og fritid
 - Ha et godt sosialt nettverk
 - Selvstendighet i dagliglivet

NØKKELOMRÅDE

- ◉ Kommunikasjon - vil påvirke alle valgte områder:
 - Trygghet - oversikt
 - Egne valg
 - Påvirke omgivelsene
 - Sosialt nettverk
 - Selvstendighet

PRIORITERINGER 1. ÅR

- ⊙ Fokus på tegn til tale, sikre forståelse
- ⊙ Fokus på samarbeid og overføring av informasjon mellom arenaer
- ⊙ Dags- og uke planer på jobb og i bolig
- ⊙ Bildebaserte, gradvis overgang til «dagligspråk», fades etterhvert til tekst
- ⊙ Henvisning sendes til hab.tj. for utredning og hjelp i veien videre

HENVISNING TIL HAB.

- ⊙ Ønske om utredning av type kommunikasjonsystem for videre opplæring
- ⊙ Testing gjennomført april -05
- ⊙ Nødvendige forkunnskaper på plass
- ⊙ Nina Lovaas og PECS
- ⊙ Opplæring på en arena, samarbeid og generalisering til andre
- ⊙ Hab.tj. anbefaling: 15 - 20 timer pr. uke for å sikre hurtig suksess
- ⊙ Voksenopplæringsmidler: 5 timer pr. uke

HJELP!

- ⊙ Hvordan få til dette?
- ⊙ Fokus på muligheter
- ⊙ Sivilarbeider
- ⊙ Omprioriteringer av egne ressurser
- ⊙ Møte med skolesjef - voksenopplæring

DETTE ENDTE MED:

- ⊙ 40 % stilling fra voksenopplæring, med krav om tilbakemelding og dokumentert framgang hver 3. mnd
- ⊙ Veiledning fra hab / bruk av vernepleier for å unngå egen "satelitt"
- ⊙ Krav til samarbeid mellom arenaer
- ⊙ Ja til sivilarbeider - omdisponere midler på Noa, bl. a. voksenopplæringsmidler

OPPLÆRINGSSTART

Forberedelser:

- ⊙ Forsterkerkartlegging
- ⊙ Produsere materiell med tanke opplæringsstart av PECS og Nina Lovaas lese og skrivetreningprogram
- ⊙ Baseline av ordbildeforståelse
- ⊙ Kartlegging av henvendelser
- ⊙ IOP

FORSTERKERKARTLEGGING

- ⊙ Finne raskt konsumerbare forsterkere som er enkle å forvalte i hverdagen
- ⊙ PC-spill - tidsavgrensa
- ⊙ Overraskelser - pakke opp
- ⊙ Kule «duppeditter»
- ⊙ Bilblad
- ⊙ Avis
- ⊙ Drikke
- ⊙ Spise
- ⊙ Pause
- ⊙ Nødvendige ting - be om-situasjoner (mands)
- ⊙ Arbeidsoppgaver

KARTLEGGING AV HENVENDELSER

- Video-opptak, 3 dager 5 min hver time, fast tidspunkt
- Kartlegge henvendelser - finne be om funksjoner
- Analysere materiell - hva er han interessert i, hva ber han om, hva «prater» han om?
- Mye «se her», peking i her og nå situasjoner.
- Det «hagler» med kommentering uten særlig spesifikt innhold i sosiale situasjoner. Kommenterer her og nå-situasjonen
- Oppe i 4,4 henvendelser pr. min
- Svært lite henvendelser når han er opptatt med arbeid

SPRÅKFORSTÅELSESTEST

- Test i forhold til bilder- kun med kjente objekter:
 - Bare tale
 - Tegn til tale
 - Bare tegn
- Test i forhold til tekst, med mulig kjente ordbilder:
 - Bare tale
 - Tegn til tale
 - Bare tegn

TESTRESULTAT BILDE

- 4 sett. Kjente objekter
- 90 - 100% mestring på tegn og tegn til tale
- 20 - 60% på kun tale, 1 på 40%, 1 på 60%, 1 på 20 % og 1 på 30 %

TESTRESULTAT ORDBILDER

- Testa med sett på 10 og 10 ordbilder- ialle tre former
- På det vi antok var de mest kjente ordbildene, varierte det fra 70 - 100 % mestring ved tegn til tale og bare tegn
- Ved bare tale varierte de samme testene mellom 10 - 70 % mestring. 2 sett på 60%, 1 sett på 70%, 6 sett på 50 - 10%
- Konklusjon: Kunne mange ordbilder. Langt bedre forståelse på tegn og tegn til tale enn på kun tale
- I dag

PRINSIPPER FOR TRENING

- Sikre oppmerksomhet
- Sørg for suksess - tilrettelegg for mestring
- Målvalg
- Prompt - promptfading
- Shaping
- Forsterkning
- Variasjon
- Korte økter
- Ha det gøy!!

ENDRE PERSONALATTFERD

- 1: Legge ned tegnbruk
 - Tale 1. val
 - Tegn som hjelp
 - Mål: Øke fokus på og trene evne til å oppfatte auditive stimuli
- 2: Respondere minimalt på tegn.
 - Full pott på alle ønska henvendelser

PECS

- ◉ Bilde av forsterker -veksle inn
- ◉ Gradvis utvidelse til flere bilder
- ◉ Over til å ha «snakkekort» på seg
- ◉ Lete etter "mand-situasjoner"
- ◉ Legge inn krav om kort på "tacting"
- ◉ Øke antall temaer / mulige henvendelser på kort

LESE- OG SKRIVETAVLE

- ◉ Oppgavestripe øverst
- ◉ Bilde under
- ◉ Valgstriper - høyre og venstre side
- ◉ Svarstripe nederst
- ◉ Danne setning med svar fra valgstriper

PROGRESJON LESE- OG SKRIVETAVLE

- ◉ Fortell om bilde
- ◉ Danne setning med flere ord
- ◉ Nye bilder og ordbilder
- ◉ Nye oppgaver - hvem - hva - hvor
- ◉ Vedlikehold

LESEFORBEREDENDE TRENING

- ◉ Matche store og små bokstaver
- ◉ Matche bilde - ordbilde
- ◉ Matche ved lytting - lydering av bokstaver, fra lydlike til lydlike
- ◉ Lyttetrening - bilder av objekter - starte med få - gradvis flere
- ◉ Lyttetrening ta på / gi meg + obj, gradvis flere

RASK VISUELL PROGRESJON - PROBLEM AUDITIVT

- ◉ Alle registreringer viste en stabilt rask fremgang på alle ferdigheter som ble trent visuelt, mens det som ble trent auditivt, forble problem så snart det ble miksa inn i nye sammenhenger
- ◉ Ble beslutta å satse kun visuelt - legge vekk auditiv trening

PRODUKSJON AV MATERIELL

- ◉ Rask framgang - produksjon av materiell tidkrevende
- ◉ Søknad om boardmaker
- ◉ Internett
- ◉ Kamera

SKRIVEFERDIGHETER

- ◉ Vise bilde - vise ordbilde, avskrift - benevne bilde
- ◉ Fra ett ords svar til to ords svar - sint - sint mann - farlig - farlig slange
- ◉ Fra Lovaas-tavla til PC
- ◉ Fra benevne kort til andre bilder / situasjoner

SKRIFTLIGE INSTRUKSER

- ◉ Forstå og utføre skriftlige instruksjer
- ◉ Fra 1 ord til flere ledd
- ◉ Fra entall til flertall
- ◉ Fra en oppgave til liste

GJØRE REDE FOR:

- ◉ Svare klart med ja / nei på spørsmål - bruk av svarkort
- ◉ Svare korrekt på ulike spørsmål
- ◉ Spørsmålskort for personalet

TALEMASKIN, MICROROLLTALK

- ◉ God framgang bruk av kort
- ◉ Stadig dyktiggjøring lese og skriveferdigheter
- ◉ Utprøving på hjelpemiddelsentralen
- ◉ Bakgrunn: teknisk interesse + "tøft" og "vanlig"

INNHOOLD OG FUNKSJON

- ◉ Planlegge innhold og bygge opp system
- ◉ Ferdigtaster med stemme
- ◉ Skriveprogram med datastemme
- ◉ Ordforslag - innbakt og innlagt
- ◉ Felteitor og les opp-funksjon
- ◉ Begrensninger: Lav lyd og lang latenstid
- ◉ Beskyttelsesboks

OPPLÆRINGSSTART PÅ TALEMASKINA

- ◉ Overføring fra kort til talemaskin
- ◉ Benevne ved hjelp av ferdigtaster på maskina
- ◉ Svare på spørsmål ved hjelp av ferdigtaster på maskina
- ◉ Fortelle om bilder ved hjelp av ferdigtaster
- ◉ Bruk av skriveprogram - lære nye ord

MÅLVALG AV SITUASJONER

- Plukke ut situasjoner hvor han måtte bruke talemaskina for å komme videre
- Kan du hjelpe meg? Smekke
- Kom inn
- Navn
- Se der
- Temaer - traktor - 4-hjuling - bil

REGELSTYRING AV PERSONALET

- Være avventende ved møte
- Være avventende ved behov
- Forsterke alle spontane henvendelser som har en funksjon
- Forsterke alle svar via talemaskin på forespørsel / henvendelser

UTVIDE ORDFORRÅD

- Skriveprogram på microrolltalken - fortsette kort produsert med boardmaker
- Tempotrening og vedlikehold

LÆRE OVERORDNA BEGREPER

- Laminerte ark med bilder av ulike objekter som tilhører det enkelte overordna begrepet.
- Matche bilde -ordbilde
- Skrive rett ord til rett bilde
- Vedlikehold og mix
- Besvare spørsmål
- Svare i naturlige situasjoner
- Lære nye ord - utvide ordforråd

DISKRIMINERE SPØRSMÅL

- Hvem er det? Hva er det? Hvor er det?
- Mestring på enkeltbilder, men problem med generalisering
- Falske inntrykk pga forventet / naturlige spørsmål

FORTELL OM BILDET

- Fra Nina Lovaas til i dag.
- Shaping til setninger.
- Generalisering til andre bilder og situasjoner.

TEKSTMELDINGSFUNKSJON

- ◉ Trene på å lese melding og å svare - ja / nei
- ◉ Trene på å svare på spørsmål - hvor er du? Hva gjør du?
- ◉ Trene på å utføre instruksjoner på tekstmelding
- ◉ Trene på å sende melding for kontakt: Hei, hva gjør du?
- ◉ Jobbe med å formidle til nærpersoner hva han faktisk mestrer....

ANDRE FERDIGHETER

- ◉ Preposisjoner
- ◉ Entall - flertall
- ◉ Tall, tallord
- ◉ Tidsangivelser
- ◉ Trene på dataprogrammet BRA

KOMMUNISERE MED SKRIFT

- ◉ 1. valg tale
- ◉ 2. valg skrift
- ◉ Informasjon på skrift
- ◉ Korte «setninger»
- ◉ Trykte bokstaver
- ◉ Tilgjengelighet av skrivemateriell
- ◉ Rasende utvikling

GENERALISERING PÅ BRUK AV MASKINA

- ◉ Blir «forstått» og møtt
- ◉ Lang latenstid
- ◉ Tidkrevende tilrettelegging
- ◉ Manglende ferdigheter - hva skal jeg si?

UTVIDE KOMMUNIKASJONSFERDIGHET

- ◉ Svare på spørsmål (hva gjorde du igår / hva åt du til middag igår / hva skal du gjøre i kveld? / når kommer mamma? / når skal du på rockekonsert?.....
- ◉ Stille spørsmål til andre. Ferdigtaster

EGET BEHOV

- ◉ Tror han blir forstått - prater (hviske)
- ◉ Er ikke opptatt av spesifikt innhold
- ◉ Er fornøyd med status quo
- ◉ Fulle på med ferdigheter - skaper behov..

SAMARBEID TFF

- Tilstede på veiledning
- Egne registreringer
- Workshops / felles samlinger
- Veiledning i bolig
- Jevnlige samarbeidsmøter

VIDERE MÅL:

- Øke ordforråd
- Mestres bruk av pronomener, spørreord og tidsangivelser
- Mestres meningsbærende setninger, hvem snakker jeg om, hva snakker jeg om, hvor snakker jeg om og når...
- Mestres fraser ved besøk, presentere seg osv
- Bedre leseferdigheter
- Trene med talemåte ovenfor nye mennesker og miljøer
- Pers.mål: Gode prompt - prompt fading teknikker i dagliglivet